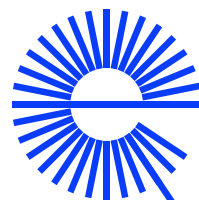

Erfgoed digitaal voor allemaal

Intensivering van de dienstverlening en
de inclusiviteit van het Netwerk Digitaal Erfgoed
2019 - 2020

**netwerk
digitaal
erfgoed**

Erfgoed digitaal voor allemaal

Samenvatting	1
Generieke voorzieningen	1
Deskundigheidsbevordering	2
Innovatie	2
Iedereen is welkom	2
1. Inleiding: intensivering en inclusiviteit	3
2. De opbrengst tot nu toe (2015-2018)	5
Digitaal Erfgoed Zichtbaar	5
Digitaal Erfgoed Bruikbaar	5
Digitaal Erfgoed Houdbaar	6
3. De kracht van het netwerk	8
Netwerkcommunicatie	9
4. Uitgangspunten van het netwerk	10
De gebruiker staat centraal	10
De deelnemers zijn het netwerk	10
Het netwerk is open en transparant	10
Instellingen zijn zelf verantwoordelijk	10
Gedistribueerd netwerk van voorzieningen	11
Architectuurprincipes en internationale standaarden	11
5. Generieke voorzieningen (pijler 1)	12
Klant- en marktonderzoek	12
Technische voorzieningen	13
Voorbeeldprojecten en DERA	14
Gezamenlijke vraagstukken	14
6. Deskundigheidsbevordering (pijler 2)	15
Training	15
Netwerk van ondersteuning	15
7. Innovatie	16
8. Iedereen is welkom	18

Samenvatting

Het Netwerk Digitaal Erfgoed is inmiddels een paar jaar onderweg. Nu is het tijd voor versnelling. Dat wordt mogelijk doordat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) extra geld beschikbaar heeft gesteld. De opdracht voor de periode 2019-2020 luidt: “intensivering van de dienstverlening en de inclusiviteit van het Netwerk Digitaal Erfgoed”. De kern van de opdracht is de duurzame toegankelijkheid van erfgoedcollecties, met nadruk ook die van kleinere instellingen.

Het netwerk heeft de afgelopen periode een stevige basis gelegd. Een greep uit de resultaten tot nu toe: een groeiend netwerk; klantonderzoek en gebruikersprofielen waarmee het erfgoed op een nog betere manier aan het publiek kan worden aangeboden; een aantal voorzieningen voor het duurzaam beheeren van erfgoedcollecties; een ‘referentiearchitectuur’ die beschrijft hoe erfgoed-informatie gepubliceerd en uitgewisseld moet worden in het netwerk; een aantal samenwerkingsprojecten waaruit de kracht van gedeelde erfgoed-informatie blijkt.

In de afgelopen periode is het duidelijk geworden hoe belangrijk het is om in netwerkverband te werken. Daarmee worden partijen uit verschillende sectoren bij elkaar gebracht en kan het erfgoed worden aangeboden op een manier die de grenzen van afzonderlijke instellingen overschrijdt. Als netwerk kun je beter inspelen op de nieuwe technologische ontwikkelingen, waarmee nieuwe manieren ontstaan om het publiek actief gebruik te laten maken van erfgoed. Een voorwaarde hiervoor is dat instellingen hun erfgoed-informatie duurzaam toegankelijk houden. De komende jaren zorgen we versneld voor de juiste voorzieningen, kennis en vaardigheden.

Het Netwerk Digitaal Erfgoed wil het gebruik van digitaal erfgoed vergroten en vergemakkelijken en zo de maatschappelijke waarde van erfgoed vergroten. Daarvoor hebben we een groot, sterk en divers netwerk nodig. De aanpak daarvoor is getrapd. De diverse ‘knooppunten’ hebben nu al

een belangrijke coördinerende functie en zij ondersteunen vaak kleinere instellingen. Voortbouwend op deze al bestaande relaties kunnen kleinere erfgoedinstellingen beter bij het netwerk worden betrokken. Omgekeerd kunnen resultaten uit lokale projecten voor het hele netwerk relevant zijn.

Het netwerk bestaat uit de deelnemers: alle partijen in Nederland die betrokken zijn bij digitaal erfgoed. Er is geen centrale organisatie die alles regelt. Het netwerk is open en transparant en het houdt rekening met de diversiteit van de deelnemende instellingen: groot of klein, overal in het land, uit alle erfgoedsectoren, technisch koploper of juist niet. Het netwerk is er om elkaar te helpen bij kwesties die groter zijn dan de instellingen zelf. De instellingen zijn en blijven zelf verantwoordelijk voor het duurzaam, toegankelijk en zichtbaar maken van hun digitale collecties.

Generieke voorzieningen

De eerste pijler van activiteiten in 2019-2020 is het (verder) ontwikkelen van generieke voorzieningen. Dit zijn voorzieningen die gebruikt kunnen worden door het hele netwerk, dus die niet gericht zijn op een specifieke toepassing of sector.

De gebruikers staan daarbij altijd centraal. Met klant- en marktonderzoeken komen we meer te weten over hun wensen en de diversiteit daarvan. Dit levert doelgroepstrategieën op, waarmee je als erfgoedinstelling je erfgoed-aanbod nog beter kunt toespitsen op je publiek. Er komt een

gezamenlijke publiekscampagne Geheugen van Nederland, waarin het erfgoed onder de aandacht van een breed publiek wordt gebracht. Ook is het belangrijk het erfgoed vindbaar te maken via de bekende superplatforms als Google, YouTube, Pinterest en Wikipedia.

Op het technische vlak werken we aan een aantal gemeenschappelijke voorzieningen voor duurzaam collectiebeheer, *persistent identifiers* en *Linked Open Data*. Daarbij gelden de principes van de referentiearchitectuur (DERA), die aan de hand van de praktijkervaringen verder zal worden uitgewerkt. De uiteindelijke exploitatie, het beheer en de doorontwikkeling van de generieke voorzieningen komen bij de bestaande knooppunten te liggen. Er staat ook een aantal projecten op stapel waarin de technieken van Linked Open Data worden toegepast en de generieke voorzieningen in de praktijk worden gebracht.

Een aantal onderwerpen waar veel instellingen mee te maken hebben, zal gezamenlijk worden aangepakt: het veiligstellen van digitale collecties op fysieke dragers (zoals CD-ROMs, DVD's), een aanpak voor bijzondere collecties en een aanpak voor juridische obstakels (zoals auteursrecht, AVG en de Wet markt en overheid).

Deskundigheidsbevordering

De tweede pijler van activiteiten in 2019-2020 is deskundigheidsbevordering, waarmee je als netwerkdeelnemer de benodigde kennis en vaardigheden kunt ontwikkelen. Er komen praktijkgerichte trainingen en workshops, door het hele land. Via train-de-trainer-trajecten wordt gezorgd voor een bredere groep mensen die kennis kan verspreiden. Ook online wordt kennis op een laagdrempelige manier toegankelijk gemaakt. Het bestaande netwerk van steunpunten wordt uitgebreid, zodat alle erfgoedinstanties in het hele land gebruik kunnen maken van praktische adviezen en hulp. We sluiten zoveel mogelijk aan bij al bestaande kenniskanalen.

Innovatie

Innovatieve technieken kunnen sterk bijdragen aan alles wat het netwerk doet en zijn daarom een ondersteuning van de activiteiten in de twee pijlers. Door een goede samenwerking met de onderzoekswereld en de creatieve industrie wil het netwerk de toepassing daarvan stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan het inzetten van Artificial Intelligence bij het verrijken, verbinden en duurzaam toegankelijk houden van erfgoed. Of aan innovatieve vormen van publieksbereik. Omgekeerd is de samenwerking ook van belang voor onderzoekers en de creatieve industrie, die ook gebruikers van erfgoedinformatie zijn. Ook dit wil het netwerk stimuleren, bijvoorbeeld door een aantal onderzoeksprojecten te faciliteren waarin erfgoedinformatie als bronmateriaal wordt gebruikt.

Iedereen is welkom

Iedere organisatie die actief is in de erfgoedwereld is welkom in het netwerk. Deelnemen kan op allerlei manieren door vanuit je eigen positie te werken volgens de principes van het netwerk. Als erfgoedinstantie kun je dat bijvoorbeeld doen door aan te sluiten bij de publiekscampagne Geheugen van Nederland, door het klantonderzoek gebruiken voor je eigen dienstverlening, door deel te nemen aan een workshop of andere bijeenkomst, door te onderzoeken hoe je je collectie duurzamer kunt beheren en beter bruikbaar kunt maken in het netwerk. Softwareleveranciers en ontwikkelaars dragen bij aan het netwerk door te werken volgens de architectuurprincipes en standaarden. Voor onderzoekers en de creatieve industrie is erfgoed mooi bronmateriaal en zij kunnen innovatieve technieken ontwikkelen. Onderwijsinstellingen en kennisinstellingen kunnen het digitale erfgoed gebruiken voor kennisoverdracht en kunnen kennis over de netwerkprincipes overdragen, et cetera. Zo is er voor iedere partij een mogelijkheid om bij te dragen aan en te profiteren van het netwerk.

1. Inleiding: intensivering en inclusiviteit

Het Netwerk Digitaal Erfgoed is inmiddels een paar jaar onderweg. Nu is het tijd voor versnelling, onder het motto: erfgoed digitaal voor allemaal.

De erfgoedsector werkt samen om erfgoedcollecties zo goed mogelijk toegankelijk te maken en te houden. De doelstellingen zijn samengevat in drie sleutelwoorden: digitaal erfgoed zichtbaar, bruikbaar en houdbaar. Door erfgoedcollecties aan elkaar te koppelen, zorgen we ervoor dat eindgebruikers het erfgoed op een rijkere manier kunnen gebruiken. Dat vergroot de maatschappelijke waarde ervan. Deze visie is de leidraad voor het netwerk en is verwoord in de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed¹.

Het belang van digitaal erfgoed wordt door de Nederlandse regering onderstreept. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft extra geld beschikbaar gesteld voor de digitale toegankelijkheid van cultureel erfgoed.

In de visiebrief *Cultuur in een open samenleving* van 12 maart 2018 schrijft minister Van Engelshoven (OCW): "Dit kabinet benoemt niet alleen de waarde van cultuur maar investeert er ook flink in. Voor het erfgoed is de komende jaren 325 miljoen extra beschikbaar. Dit doet het kabinet om ervoor te zorgen dat ook toekomstige generaties hiervan blijven genieten en het erfgoed blijven beleven".

Over het nut van erfgoed zegt deze visiebrief: "De waarde van erfgoed ligt vaak in de combinatie van gebruik, maatschappelijke betekenis en de cultuurhistorische betekenis".

Een deel van het extra geld is aan het Netwerk Digitaal Erfgoed toegekend. De opdracht voor de periode 2019-2020 luidt: "intensivering van de dienstverlening en de inclusiviteit van het Netwerk Digitaal Erfgoed". In dit programma wordt beschreven hoe we dit gaan doen. De kern van alle activiteiten is de duurzame toegankelijkheid van erfgoedcollecties, met nadruk ook die van kleinere instellingen.

De eindgebruiker staat daarbij altijd voorop. De technologie ontwikkelt zich in hoog tempo. Dit biedt nieuwe mogelijkheden om een breed publiek online gebruik te laten maken van cultureel erfgoed. Erfgoedcollecties worden nu nog te vaak als losse databanken of websites aangeboden, met elk hun eigen standaarden en zoekmogelijkheden. Gebruikers (en ook erfgoedprofessionals) raken daardoor regelmatig de weg kwijt in het versnipperde aanbod. Door het erfgoed onderling te verbinden en via vele kanalen toegankelijk te maken, vindt het beter zijn weg naar geïnteresseerden. Daarmee zorgen we voor meer interactief gebruik van het erfgoed en bereiken we een groter publiek. Ook kan het aanbod beter worden toegespitst op verschillende doelgroepen en op veranderende wensen. Gebruikers krijgen zo rijkere, meer relevante resultaten, die passen bij hun specifieke zoekvraag of behoefte. Op deze manier kan een grote en diverse groep mensen het erfgoed online gebruiken - om te leren, te amuseren, te creëren en te inspireren. Een voorwaarde hiervoor is dat instellingen hun erfgoedinformatie duurzaam toegankelijk houden en dat ze het verbinden in het netwerk. De komende periode werken we versneld aan de voorzieningen, kennis en vaardigheden die hiervoor nodig zijn.

¹ <https://www.netwerkdigitaal erfgoed.nl/over-het-netwerk/nationale-strategie>

Het netwerk is bedoeld voor alle organisaties die actief zijn in de wereld van het cultureel erfgoed, zoals: archieven, bibliotheken, musea, heemkundige kringen, andere cultuurorganisaties, koepelorganisaties, onderzoeksinstellingen, kennisinstituten en softwareleveranciers. Zij spelen daarbij allemaal hun eigen rol. Er zijn zo'n 1500 erfgoedinstellingen in Nederland. Het is dus een kwestie van lange adem om de volle rijkdom aan erfgoed informatie digitaal beschikbaar te maken. In de periode 2019-2020 kunnen we dit flink versnellen, maar ook in de jaren erna zal het nog de nodige inspanning kosten.

De intensivering komt op een goed moment. Het netwerk heeft een stabiele basis, de uitgangspunten zijn geformuleerd en er is een aantal praktisch bruikbare voorzieningen ontwikkeld. Veel erfgoedorganisaties werken aan het duurzaam beschikbaar stellen van hun digitale collecties. In de komende periode zullen we dit alles intensiveren door een scala aan activiteiten, die uiteenvallen in twee pijlers: generieke voorzieningen en deskundigheidsbevordering. Maar voordat we deze activiteiten beschrijven, staan we eerst stil bij wat er de afgelopen jaren is bereikt en wat de kracht is van het werken in netwerkverband.

Verbonden erfgoed, eindeloze mogelijkheden

Als digitaal erfgoed goed verbonden is en gemakkelijk te vinden, dan kan het op steeds weer nieuwe manieren worden gebruikt. Erfgoed uit verschillende bronnen kan worden gecombineerd, maar kan ook worden gekoppeld aan andersoortige bronnen op internet. Allerlei organisaties kunnen als 'intermediair' erfgoed aanbieden op een manier die voor hun gebruikers interessant is. Je kunt daarbij denken aan thematische portals die erfgoed over een bepaald onderwerp samenbrengen. Maar ook aan uitgevers van onderwijsmateriaal of aan de creatieve industrie.

Zo kan een vastgoedplatform straks zijn online huizenaanbod combineren met historische foto's, boeken, webpagina's, krantenberichten, filmopna-

mes, gesproken dialecten en daarnaast met het scholenaanbod uit die buurt en onderwijscijfers. Film liefhebbers kunnen scènes uit hun favoriete films eenvoudig terugzoeken in boeken of toneelbewerkingen. Die kunnen ze vervolgens lenen in de bibliotheek. En op YouTube of Spotify kunnen ze de bijbehorende beelden en muziek vinden.

Onderzoekers kunnen gebruik maken van verschillende gegevensverzamelingen en deze gemakkelijk combineren. Zo kunnen zij nieuwe verbanden en patronen ontdekken om hun onderzoeksvragen te beantwoorden.

Kortom, het verbinden van erfgoed informatie biedt steeds nieuwe mogelijkheden die we nu nog lang niet allemaal voorzien.

2. De opbrengst tot nu toe (2015-2018)

In 2015 zijn de contouren van het Netwerk Digitaal Erfgoed vastgelegd in de Nationale Strategie. Wat is er sindsdien bereikt?

Het belangrijkste is misschien wel dat het netwerk als netwerk is gaan functioneren. Inmiddels zijn er vele organisaties bij het netwerk betrokken, van allerlei soorten, uit het hele land. Sommige zijn heel actief en andere zijn op zijn minst op de hoogte van de principes die het netwerk uitdraagt.

De activiteiten van het netwerk zijn de afgelopen jaren uitgevoerd in drie onderdelen: zichtbaar, bruikbaar en houdbaar.

Digitaal Erfgoed Zichtbaar

In 2017 is onderzocht hoeveel mensen in aanraking komen met digitaal erfgoed. Dat blijkt maar liefst 86% van de Nederlanders te zijn, via websites van erfgoedinstellingen, gemeenschappelijke erfgoedportals en bekende verhalenkanalen. Er zijn ook gebruikersprofielen opgesteld: hoe is het gebruikersgedrag van verschillende typen gebruikers? Wat zijn hun motieven (bijvoorbeeld gericht informatie zoeken om daarvan te leren)? Wat zijn hun behoeften (bijvoorbeeld uitgebreide achtergrondinformatie en mogelijkheden om door te klikken naar gerelateerde onderwerpen)?

Dit onderzoek was een nulmeting die als uitgangspunt dient voor verder klant- en marktonderzoek. Een belangrijke vraag is: wat is de impact die erfgoedinstellingen bereiken met hun dienstverlening? Het uiteindelijke doel is immers dat de maatschappelijke waarde van erfgoed wordt vergroot, waarbij de eindgebruiker centraal staat. Daarvoor is kennis over de klant onontbeerlijk.

Digitaal Erfgoed Bruikbaar

De afgelopen jaren zijn de concepten ontwikkeld voor het beter bruikbaar maken van erfgoed informatie. De principes zijn samengevat in de formulering "gedistribueerd netwerk van erfgoed informatie". De informatie wordt nu nog vaak versnipperd aangeboden als afzonderlijke collecties (in zogenaamde silo's), maar we willen toe naar een netwerk van verbonden erfgoed informatie. Met 'gedistribueerd' wordt bedoeld dat de informatie in de bronsystemen wordt beheerd en van daaruit gepubliceerd. Dat wil zeggen dat de erfgoedinstellingen hier zelf voor verantwoordelijk zijn en zorgen dat hun informatie bruikbaar is in het netwerk.

Deze principes zijn uitgewerkt in de DERA (Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur). Hierin wordt de 'informatiehuishouding' in het netwerk van digitaal erfgoed beschreven. Welke rollen kunnen organisaties daarin spelen en welke vereisten brengt dat mee? Het is duidelijk dat er een aantal generieke voorzieningen nodig is voor het verbinden en uitwisselen van erfgoed informatie. Met het ontwerpen daarvan is een start gemaakt.

De NDE-principes worden aangescherpt door ze in de praktijk te brengen. We sluiten zo veel mogelijk aan bij al bestaande initiatieven. Zo voerden we projecten uit met Netwerk Oorlogsbronnen, Netwerk Zuiderzeecollectie, Virtuele Thesaurus Mode en Kostuums en Beeldbank Nederlands-Indië.

Muziekschatten: een voorbeeld van het nut van verbinden

Bij de Stichting Omroep Muziek (SOM) ligt een van de grootste collecties bladmuziek van Europa, zo'n 800.000 titels. Daarnaast bewaart ook het Nederlands Muziek Instituut (NMI) een grote collectie. Het gaat om klassieke muziek, populaire liedjes en muziek van radio- en tv-programma's. Een kleine greep hieruit: de muziek van de Fabeltjeskrant, Oebele, hoorspelen, De bonte dinsdagavondtrein, de André van Duin shows, Sinterklaasliedjes, muziek uit de Tweede Wereldoorlog en muziek rondom gebeurtenissen bij het Koninklijk Huis. Tal van bekende componisten schreven voor radio en tv, zoals Harry Bannink, Joop Stokkermans, Tonny Eyk en Ruud Bos.

Waar SOM en NMI de bladmuziek hebben, zijn bij Beeld en Geluid de historische opnames te vinden en is op Muziekweb de audio te beluisteren. De Universiteit van Amsterdam bewaart de collecties van het voormalige Muziek Centrum

Nederland en van het voormalige Popinstituut.

Doordat de collecties zo verspreid over verschillende instellingen worden bewaard, kost het muziekliefhebbers onevenredig veel tijd om inzicht te krijgen in de geschiedenis van de omroepmuziek. Door deze versnipperde toegang zullen veel geïnteresseerden snel afhaken en blijven de Nederlandse muziekschatten verborgen en ongebruikt.

Dit is hét moment om hierin verbetering te brengen. Met behulp van nieuwe technieken, kunnen we dit digitaal erfgoed beter bruikbaar maken en het actieve gebruik ervan vergroten. Door dat in netwerkverband te doen, maken we ook de verbinding met andere bronnen mogelijk en hoeven we bovendien het digitale wiel niet helemaal zelf uit te vinden.

Digitaal Erfgoed Houdbaar

De afgelopen periode is veel bereikt aan bewustwording van het thema 'digitale duurzaamheid'. Steeds meer instellingen begrijpen hoe belangrijk het is hun collecties duurzaam toegankelijk te houden. Zij hebben ook steeds vaker hun organisatie en beleid hierop ingericht. In 2018 is onderzocht in hoeverre erfgoedinstellingen digitale archieven gebruiken voor het langetermijnbeheer van hun collecties. Daaruit bleek dat alle respondenten (47 instellingen) de beschikking hebben over een digitaal archief of dat op korte termijn zullen krijgen. Er is een grote behoefte aan het delen van *best practices* en *preservation policies* en aan training.

Aan deze behoeften wordt deels al tegemoet gekomen met de hulpmiddelen die in de afgelopen periode zijn ontwikkeld². Door de cursus Leren Preserveren wordt de praktische kennis op dit gebied vergroot. Je kunt deze cursus in groepsverband volgen of online als zelfstudie. Verder is er een Landkaart digitale archieven opgezet, waarmee je het aanbod van voorzieningen kunt vinden. Met het Scoremodel digitale duurzaamheid kun je als erfgoedinstelling beoordelen waar je staat bij het duurzaam toegankelijk houden van erfgoedcollecties. Ook zijn er een Wegwijzer Certificering, een Nationaal Register Webarchieven, een Wegwijzer Duurzaamheidsbeleid, een Wegwijzer Persistent Identifiers en een Kostprijsmodel duurzame toegang beschikbaar.

Een belangrijke praktische stap is dat erfgoedinstellingen hun erfgoed informatie voorzien van *persistent identifiers*. Dit is een stuk gemakkelijker geworden doordat leveranciers van collectiebeheersystemen deze mogelijkheid hebben ingebouwd in deze systemen.

² Veel van deze resultaten zijn gerealiseerd door de in 2008 opgerichte NCDD (Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid), die in 2018 is opgegaan in het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Internationale impact

In 2016 werden twee internationale prijzen toegekend aan initiatieven van het Netwerk Digitaal Erfgoed. Het model van gedistribueerde voorzieningen voor duurzame toegang won de Digital Preservation Award (in de categorie Research and Innovation). Het project Opgraven van De Digitale Stad sleepte de Safeguarding the Digital Legacy Award in de wacht. Dit laat zien dat er internationale waardering is voor de ontwikkelingen en de werkwijze in ons land.

In 2018 werden er weer Digital Preservation Awards uitgereikt. De ceremonie vond dit keer voor het eerst in Nederland plaats. Er waren

wederom drie Nederlandse finalisten, waaronder de cursus Leren Preserveren.

Ook de komende periode zullen we ons in internationaal verband laten zien. In september 2019 is het Netwerk Digitaal Erfgoed gastheer van iPRES, de belangrijkste conferentie op het gebied van digitale duurzaamheid. Meer dan 300 internationale experts zullen hier met elkaar praten over de duurzame toegang tot digitale informatie. Dit is een uitgelezen kans om de Nederlandse ontwikkelingen internationaal te laten zien en te promoten.

3. De kracht van het netwerk

Het fundament voor het zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken van erfgoed informatie is dus de afgelopen jaren gelegd. Het netwerk brengt partijen uit de werelden van cultuur, archieven, bibliotheken, media/audiovisueel, wetenschap en software-ontwikkeling bij elkaar. Dit biedt nieuwe mogelijkheden voor de deelnemers aan het netwerk en daarmee ook voor de gebruikers.

Door als netwerk samen te werken, kunnen we beter inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Actieve betrokkenheid van gebruikers wordt steeds vanzelfsprekender door *social media* en nieuwe technologie. Traditioneel waren het de academische wereld en de erfgoedinstellingen die kennis over het verleden ontwikkelden en vervolgens aan het publiek aanboden. Tegenwoordig spelen gebruikers zelf een steeds grotere rol. Ook zij doen onderzoek en dragen bij aan kennis over het verleden (*citizen science*). En ook zij creëren en beheren erfgoed informatie. De rollen van erfgoedconsument, erfgoedproducent en erfgoedbeheerder zijn steeds moeilijker scherp van elkaar te scheiden. Deze ontwikkelingen vragen om een omschakeling in de erfgoedwereld, niet alleen technologisch maar ook in de bijbehorende cultuuraspecten. Het werken in netwerkverband is daarbij essentieel, want vrijwel geen enkele instelling heeft de expertise en de capaciteit om dit alleen te doen.

Een belangrijke vraag voor erfgoedinstellingen is: wat heb ik eraan om mee te doen in het netwerk? Waarom zou ik mijn erfgoed informatie delen? Raak ik de regie over mijn data niet kwijt? En moet ik dit wel prioriteit geven, want mijn organisatie heeft slechts beperkte middelen en expertise? Door praktijkvoorbeelden worden de voordelen van het delen en verbinden van erfgoed informatie duidelijk. Instellingen die al betrokken zijn bij thematische of regionale portals, zien de meerwaarde in hun dagelijkse praktijk. De voordelen voor hun gebruikers zijn duidelijk zichtbaar en de deelnemende erfgoedinstellingen profiteren van de gezamenlijke kennis, ervaring, praktische ondersteuning en *tools*.

Er is bij instellingen grote behoefte aan samenwerking, *best practices* en opleiding. Door gebruik te maken van voorzieningen uit het netwerk en elkaar persoonlijk te ontmoeten, wordt het nut van het netwerk steeds duidelijker. Successen vergroten de betrokkenheid en werken als ambassadeur voor het netwerk. In samenwerkingsprojecten kun je dingen bereiken die de mogelijkheden van afzonderlijke instellingen te boven gaan en kun je leren van elkaars expertise.

De knooppunten in het netwerk

In het Netwerk Digitaal Erfgoed fungeert een aantal instellingen als knooppunt.

Ten eerste zijn er de vijf *sectorale* knooppunten, die ieder een sector binnen de erfgoedwereld vertegenwoordigen. Dit zijn Koninklijke Bibliotheek, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en Nationaal Archief.

Ten tweede zijn er de *provinciale* knooppunten, die als taak hebben de erfgoedinstellingen in hun provincie te ondersteunen.

Ten derde zijn er de *thematische* knooppunten, die zich richten op een bepaald onderwerp. Bijvoorbeeld

Netwerk Oorlogsbronnen, Netwerk Zuiderzeecollectie, ModeMuze, Landelijk Coördinatiepunt Research Data Management, Delfts Aardewerk en Aziatische Keramiek, EYE Filmmuseum, Het Nieuwe Instituut, LIMA, Nationaal Muziek Archief (Muziekschatten.nl), AdamNet en Maritiem Digitaal.

De knooppunten hebben vaak een voorbeeldfunctie en zijn koploper bij het werken volgens de NDE-principes. Bijvoorbeeld door het verbinden en publiceren van hun erfgoed informatie als Linked Open Data (een techniek die essentieel is voor het verbinden van erfgoed informatie over de grenzen van collecties, instellingen en sectoren heen)³. Dit zijn inspirerende voorbeelden voor het hele netwerk, zoals bijvoorbeeld de aansprekende resultaten van Netwerk Oorlogsbronnen, Netwerk Zuiderzeecollectie, Modemuze, AdamNet, Brabants Erfgoed, Delfts Aardewerk en Nationaal Muziek Archief.

Netwerkcommunicatie

Bij een goed functionerend netwerk hoort een goede netwerkcommunicatie. Het afgelopen jaar heeft het Netwerk Digitaal Erfgoed een fris gezicht gekregen met een nieuwe huisstijl en logo. Dit is te zien op de nieuwe website, die de komende periode verder wordt aangepast. Voor alle duidelijkheid: de communicatieactiviteiten van het Netwerk Digitaal Erfgoed zijn gericht op de deelnemers van het netwerk en niet op de eindgebruikers van erfgoed.

De communicatieactiviteiten helpen het netwerk te versterken en ondersteunen de activiteiten in de beide pijlers. Er wordt uitgebreide informatie gegeven over wat er in het netwerk allemaal gebeurt. Succesvolle projecten kunnen als voorbeeld dienen voor anderen, als bron van ervaring en inspiratie. Er is in de periode 2019-2020 ook veel aandacht voor het online verspreiden van kennis en het organiseren van bijeenkomsten door het hele land.

Het Netwerk Digitaal Erfgoed wil in de komende periode nog beter zichtbaar en herkenbaar worden. Voor sommigen is het nog te abstract en te ver weg en zij vragen zich af: "wat is precies de bedoeling? Is dit wel iets voor ons? Mijn organisatie is nog lang niet zover". Daarom is inclusiviteit een belangrijk thema. Het netwerk is er voor alle belanghebbenden, groot en klein, beginners en gevorderden, door het hele land. Identiteit, inclusiviteit en betrokkenheid bij het netwerk staan daarbij centraal.

Het netwerk werkt vaak getrapt. De knooppunten hebben nu al een belangrijke coördinerende functie en zij ondersteunen vaak kleinere instellingen. Voortbouwend op deze al bestaande relaties kunnen kleinere erfgoedinstellingen beter bij het netwerk worden betrokken. Ook in praktische zin, bijvoorbeeld door bijeenkomsten vaker buiten de Randstad te organiseren. Omgekeerd geldt dat ervaringen en resultaten uit lokale projecten voor het hele netwerk relevant kunnen zijn. Deelnemen aan het netwerk is tweerichtingsverkeer: je draagt als organisatie op je eigen manier bij en profiteert er ook weer van.

³ Linked Data is de manier waarop informatie onderling verbonden en gepubliceerd kan worden. Linked Open Data is hetzelfde, met als extra eigenschap dat de informatie geheel vrij te gebruiken is (open licentie). In dit stuk spreken we van Linked Open Data. Het Netwerk Digitaal Erfgoed streeft ernaar dat de informatie zo open mogelijk wordt gepubliceerd. Dat is niet altijd mogelijk, bv. vanwege auteursrecht of privacywetgeving. Binnen het NDE is het uitgangspunt dat in ieder geval metadata open zijn.

4. Uitgangspunten van het netwerk

De gebruiker staat centraal

De wensen van de eindgebruikers staan voorop. We willen hen toegang bieden tot het volledige erfgoedaanbod in Nederland, zonder dat zij gehinderd worden door grenzen tussen collecties, instellingen of sectoren. Met klantonderzoeken komen we meer te weten over hun wensen, zodat het aanbod kan worden afgestemd op een divers en wisselend publiek.

Gebruikers kunnen terecht op de eigen online kanalen van instellingen en op gezamenlijke dienstenportalen. Daarnaast zijn ook de superplatforms van belang, zoals Google, YouTube, Pinterest en Wikipedia. Dat zijn de plekken waar gebruikers al te vinden zijn en waar ook nieuwe gebruikers bereikt kunnen worden. Erfgoedinformatie moet ook op die platforms in al zijn rijkdom vindbaar worden. Natuurlijk blijft een kritische blik daarbij geboden. Filters, beïnvloeding door algoritmes en commerciële belangen kunnen immers op gespannen voet staan met het open gebruik van erfgoedinformatie.

De deelnemers zijn het netwerk

Het netwerk is een optelsom van de deelnemers. Zij zijn verantwoordelijk voor het netwerk en voor het duurzaam beschikbaar stellen van erfgoedinformatie. Het is onwenselijk en onmogelijk om zo'n netwerk centraal aan te sturen. Het Netwerk Digitaal Erfgoed wil dit ook nadrukkelijk niet doen. In plaats daarvan willen we denken en handelen vanuit de deelnemende erfgoedinstellingen. Dit voorkomt afhankelijkheden en bevordert de flexibiliteit en continuïteit. Als de basis stevig genoeg is, kan het netwerk intact blijven, ook als het Netwerk Digitaal Erfgoed in zijn huidige vorm zou ophouden te bestaan.

Het netwerk is open en transparant

Het netwerk van erfgoedinstellingen in Nederland is omvangrijk en divers. Elke organisatie die de doelstellingen van het netwerk onderschrijft, is een waardevolle deelnemer. Daarbij maakt het niet hoe ver de instelling is in het toepassen van de NDE-principes. Elke deelnemer geeft en neemt om uiteindelijk de gezamenlijke doelstelling te realiseren. Dat betekent dus ook dat organisaties hun eigen projecten en ontwikkelingen inbrengen in het geheel.

Bij open en transparant hoort ook: allianties aangaan met sectoren en netwerken die wat verder van de erfgoedinstellingen af staan, zoals de creatieve industrie, het onderwijs of de toeristische sector.

Instellingen zijn zelf verantwoordelijk

Het netwerk is er om elkaar te helpen bij kwesties die groter zijn dan de instellingen zelf. De instellingen zijn en blijven echter zelf verantwoordelijk voor het duurzaam beheren en toegankelijk maken van hun digitale collecties. Het netwerk neemt niet de taak op zich de collecties zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. Ook het digitaliseren van analogo materiaal en het metadateren daarvan blijft de taak van de instellingen zelf.

Gedistribueerd netwerk van voorzieningen

Het netwerk bouwt generieke voorzieningen, waarmee erfgoedcollecties beter beheerd, verbonden en gebruikt kunnen worden. Deze voorzieningen worden beheerd door deelnemers in het netwerk en niet vanuit een centraal punt. Bij ieder gezamenlijk project zal worden afgesproken waar na afloop het beheer en de doorontwikkeling zullen worden gedaan, bijvoorbeeld bij één van de knooppunten. Op deze manier zorgen we ervoor dat de voorzieningen goed beheerd blijven en dat het NDE zelf geen beheer- en exploitatiekosten hoeft te dragen.

Architectuurprincipes en internationale standaarden

Het netwerk streeft ernaar dat erfgoed informatie vindbaar, toegankelijk, uitwisselbaar en bruikbaar is. Daarbij gelden de principes van de Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur (DERA). De DERA is in 2018 door het ministerie van OCW vastgesteld en wordt gebruikt voor het inrichten en toetsen van architecturen van digitale erfgoedprojecten.

5. Generieke voorzieningen (pijler 1)

De eerste pijler van activiteiten in 2019-2020 is het (verder) ontwikkelen van generieke voorzieningen. Hieronder valt alles wat de grenzen van individuele instellingen overstijgt en wat beter gezamenlijk in netwerkverband kan worden gedaan. Generiek wil zeggen dat het ondersteunend is aan het hele netwerk en niet alleen aan een specifieke toepassing of sector. Het gaat niet alleen om technische voorzieningen, maar bijvoorbeeld ook om gezamenlijke publieksactiviteiten. Voorbeelden van voorzieningen zijn: software, hardware, databronnen, richtlijnen, documentatie, kennisbronnen en doelgroepstrategieën.

Voorbeeld van een voorziening: collectieve publiekscampagne

Uit onderzoek van het Netwerk Digitaal Erfgoed blijkt dat het bereik van erfgoed groot is, maar dat de frequentie van het gebruik en het actieve gebruik verbeterd kunnen worden. Culturele instellingen hebben succes met collectieve marketing, zoals de Uitmarkt, de Museumnachten, de Maand van de Geschiedenis of de Deense campagne Historier om Danmark.

Een collectieve campagne die erfgoedinstellingen helpt hun publiek beter te bereiken, is er nog niet. De effectiviteit en efficiëntie van online marketing blijken hoog te zijn. Het Netwerk Digitaal Erfgoed gaat erfgoedinstellingen daarom ondersteunen met een meerjarige publiekscampagne. Hiermee helpen we het bereik van de erfgoedinstellingen te vergroten. Zo bouwt het netwerk gezamenlijk aan het digitale geheugen van Nederland.

Klant- en marktonderzoek

In de periode 2019-2020 doet het netwerk verder klant- en marktonderzoek, voortbouwend op de nulmetingen die eerder zijn gedaan. Daarmee kun je als instelling je diensten beter afstemmen op de steeds veranderende wensen van verschillende doelgroepen. Dit bevordert het 'digitale bezoek' en de waardering van gebruikers.

- Klantinzicht, doelgroepstrategieën en marketingonderzoek. Er wordt verder onderzoek gedaan naar de motieven, behoeften en het internetgedrag van (potentiële) gebruikersgroepen. Dat levert gerichte doelgroepstrategieën op, waarmee je betere manieren kunt ontwikkelen voor je publiek om erfgoed te vinden en gebruiken.
- Collectieve promotie. Er komt een gezamenlijke publiekscampagne met als titel 'Geheugen van Nederland'. Het is een zogeheten B2B2C-aanpak (*business-to-business-to-consumer*), wat wil zeggen dat de campagne de instellingen ondersteunt, die op hun beurt hun klantengroepen bedienen. De campagne helpt dus erfgoedinstellingen om het actieve gebruik van hun digitale erfgoedcollecties te vergroten. Bij de campagne horen ook een dienstenportaal en *social-media*-kanalen.

Technische voorzieningen

In de periode 2019-2020 wordt een aantal technische voorzieningen gerealiseerd, die in concept al zijn ontworpen. Daarbij zoeken we naar algemeen bruikbare oplossingen, waarbij erfgoedinstellingen zo min mogelijk worden belast met de technische uitvoering.

- Voorzieningen voor *persistent identifiers* en Linked Open Data. Hiermee wordt bereikt dat erfgoed informatie duurzaam beschikbaar kan worden gemaakt. Deze voorzieningen worden zoveel mogelijk ingebouwd in de collectiebeheersystemen. De aanpak zal veelal via gebruikersgroepen en via provinciale en thematische knooppunten verlopen. We werken samen met leveranciers van erfgoedsoftware om vernieuwingen door te voeren. Met aanpassing van de meest gebruikte software bereiken we het merendeel van de erfgoedinstellingen. Die worden op deze manier eenvoudig geholpen en hoeven niet allemaal afzonderlijk aanpassingen te laten doorvoeren. Ook wordt samen gewerkt met aggregatoren als Digitale Collectie en Collectie Nederland voor de rol die zij hierin gaan spelen.
- Software voor duurzaam beheer van digitale collecties. We ontwikkelen een software-bibliotheek die door erfgoedinstellingen kan worden gebruikt om hun collecties duurzaam te beheren. Daarvoor bestaat al veel software, die hierin zal worden opgenomen. Waar nodig wordt nieuwe software ontwikkeld. Ook het beheer van deze software zal goed worden geregeld.
- Infrastructuur Linked Open Data (LOD). Het doel is de stapsgewijze invoering van LOD-technieken bij erfgoedinstellingen, waarmee ze hun erfgoed informatie kunnen publiceren (volgens het principe 'publiceren vanuit de bron'). Waar nodig ontwikkelen we tijdelijke oplossingen, totdat het mogelijk is om de gegevens direct vanuit de bronsystemen als LOD te publiceren. Er komt ook een 'zandbak' waarin geëxperimenteerd kan worden met LOD. Door voorbeeldprojecten wordt de kracht van Linked Open Data zichtbaar gemaakt.
- Verbinden van erfgoed informatie. We ontwikkelen een aantal generieke voorzieningen waarmee erfgoedinstellingen hun informatie kunnen koppelen aan andere bronnen. Er komt een Termennetwerk waarin gemeenschappelijke 'termen' te vinden zijn voor het beschrijven van erfgoed. Hierdoor komt er meer eenheid in de vocabulaires waarmee erfgoed beschreven wordt, waardoor gerelateerde informatie gemakkelijker te vinden is. Verder zetten we een Register op waar erfgoedinstellingen al hun LOD-datasets kunnen aanmelden, zodat iedereen kan vinden welke gegevensverzamelingen er in het netwerk beschikbaar zijn. Ten slotte ontwikkelen we een Knowledge Graph waarmee softwarematig verbanden tussen erfgoed informatie uit verschillende bronnen kunnen worden gevonden. Dit helpt softwareontwikkelaars om interessante toepassingen voor hun eindgebruikers te maken.
- Registers waarin overzicht geboden wordt in het beheer van digitale collecties. We ontwikkelen naar voorbeeld van het nationale register webarchieven ook een register social media. Hierdoor komt er een overzicht beschikbaar van door Nederlandse erfgoedinstellingen gearchiveerde websites en social media-uitingen. Voor eindgebruikers bieden deze registers een overzicht, voor beheerders van digitale collecties ontstaat zo een platform voor samenwerking.
- NDE-gereedschapskist met handreikingen en wegwijzers voor het gebruikmaken van generieke voorzieningen. Bijvoorbeeld: generieke gebruikersprofielen, wegwijzer duurzaamheidsbeleid, Leren Preserveren en Leren Linken, Scoremodel, Register van Nederlandse webarchieven en de Landkaart van generieke voorzieningen.

Waar mogelijk worden generieke voorzieningen ontwikkeld binnen al bestaande infrastructuren, bijvoorbeeld van de 'knooppunten' of CLARIAH. Volgens de NDE-principes komt de uiteindelijke exploitatie, het beheer en de doorontwikkeling bij bestaande knooppunten te liggen. Dat zorgt ervoor dat de voorzieningen ook op de lange termijn toegankelijk blijven.

Voorbeeldprojecten en DERA

Concrete projecten in het netwerk worden opgezet volgens de principes uit de referentiearchitectuur (DERA). Dit zorgt ervoor dat de erfgoedinformatie verbonden wordt en gepubliceerd wordt op een manier die voor het hele netwerk bruikbaar is. De DERA wordt doorontwikkeld en geconcretiseerd met afspraken over gemeenschappelijke voorzieningen, standaarden, applicaties, technieken en licenties. Praktijkervaringen uit het netwerk helpen om de DERA aan te scherpen.

Er staat een aantal projecten op stapel waarin volgens deze principes wordt gewerkt. De technieken van Linked Open Data worden hierin toegepast en de generieke voorzieningen worden in de praktijk gebracht. Deze projecten kunnen weer als aanstekelijk voorbeeld voor anderen dienen en het netwerk kan leren van de ervaringen die hier worden opgedaan. Het Netwerk Digitaal Erfgoed werkt hiervoor samen met onder meer het Netwerk Oorlogsbronnen, het Netwerk Zuiderzeecollectie, Tresoar, Beeldbank Nederlands-Indië, Museumfederatie Friesland, Erfgoed Brabant en AdamNet.

Gezamenlijke vraagstukken

Het werken in netwerkverband biedt ook de mogelijkheid om gezamenlijk op te trekken bij vraagstukken die de hele erfgoedwereld aangaan. We kunnen hierover gezamenlijk kennis opbouwen en het gesprek voeren met andere belanghebbenden. In de periode 2019-2020 wordt gewerkt aan een gemeenschappelijke aanpak voor een aantal onderwerpen:

- het veiligstellen van digitale collecties op fysieke dragers (zoals CD-roms, DVD's);
- het veiligstellen van complexe digitaal geboren collecties zoals social media, e-mail, games en digitale kunst;
- juridische obstakels. Het gaat hier om een inventarisatie van onder meer auteursrechtelijke obstakels voor Linked Open Data, AVG-problematiek en de Wet markt en overheid. Voor alle duidelijkheid: het gaat niet om het daadwerkelijk regelen van de rechten om erfgoedmateriaal beschikbaar te mogen stellen. Dat blijft de verantwoordelijkheid van instellingen zelf.

6. Deskundigheidsbevordering (pijler 2)

De tweede pijler voor 2019-2020 is deskundigheidsbevordering. Veel erfgoedinstellingen hebben behoefte aan meer kennis en vaardigheden om hun collecties beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken. Denk aan onderwerpen als doelgroepstrategie, preserving van digitaal erfgoed, Linked Open Data, aansturing van projecten rondom digitaal erfgoed of technologische vernieuwingen voor je website.

Deskundigheidsbevordering is daarom van groot belang. We zullen daarbij zo veel mogelijk aansluiten bij al bestaande kenniskanalen. Zo speelt DEN Kennisinstituut cultuur & digitalisering een belangrijke rol bij het verspreiden van kennis in de erfgoedsector. Dat geldt ook voor de provinciale erfgoedinstellingen en de thematische knooppunten, die veel kleinere instellingen helpen met het ontsluiten van hun collecties en die regelmatig kennisbijeenkomsten organiseren. Het KIA (Kennisnetwerk Informatie en Archief) is de plek waar binnen de archiefsector kennis wordt uitgewisseld.

Via deze bestaande kanalen bereikt veel kennis de erfgoedinstellingen al. Dit wordt in nauwe samenwerking uitgebouwd tot een gestructureerd programma voor deskundigheidsbevordering. We zoeken ook aansluiting bij het trainingsaanbod van brancheorganisaties als KVAN-BRAIN en SIMIN, en bij het curriculum van opleidingen als de Reinwardt Academie en de Archiefschool.

Training

In 2019-2020 worden er trainingstrajecten ontwikkeld en georganiseerd:

- Trainingen en workshops: praktijkgerichte bijeenkomsten door het hele land. Bestaande trainingen worden voortgezet, zoals Leren Preserveren. Daarnaast wordt het aanbod uitgebreid.
- Train-de-trainer-trajecten. De bedoeling is om een aantal mensen op te leiden (bijvoorbeeld bij de knooppunten) die op hun beurt de kennis weer verder kunnen verspreiden via de getrapte aanpak van het netwerk.

Netwerk van ondersteuning

Daarnaast wordt het netwerk van ondersteuning uitgebreid:

- Uitbouwen van het netwerk van steunpunten. De bedoeling is dat het een landelijk dekkend netwerk wordt, waarmee alle erfgoedinstellingen worden bereikt.
- Opzetten van een laagdrempelige toegang tot kennis over de principes en technieken in het netwerk. We onderzoeken of het KIA kan worden uitgebreid tot kennisplatform voor het hele netwerk.

7. Innovatie

Innovatieve technieken kunnen sterk bijdragen aan alles wat het netwerk doet. Innovatie is daarom een ondersteuning van de activiteiten in de twee pijlers. Door een goede samenwerking met de onderzoekswereld en de creatieve industrie wil het netwerk de toepassing daarvan stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan het inzetten van Artificial Intelligence voor het duurzame toegankelijk houden van erfgoed, het verbinden ervan en de manier waarop het gepresenteerd wordt aan de gebruiker. Enkele concrete mogelijkheden: het verrijken van informatie, het automatiseren van werkprocessen, het verbeteren van metadata, handschriftherkenning, het verwerken van uiteenlopende bestandsformaten in duurzame archieven, het zoeken in ongestructureerde gegevens, *recommender*-opties bij de presentatie, toegankelijkheid voor mensen met een beperking, voor robots en *intelligent agents*, het meten van de impact van het erfgoedaanbod en het onderscheiden van gebruikersgroepen.

Omgekeerd is de samenwerking van belang voor onderzoekers, die ook gebruikers van erfgoed-informatie zijn. Met name geesteswetenschappers en sociale wetenschappers, maar ook de creatieve industrie gebruiken erfgoed-informatie als 'grondstof' en bronmateriaal. Dit type gebruikers is gebaat bij een infrastructuur om onderzoek te doen op grootschalige erfgoedcollecties. Daarbij moet het onderzoek naar auteursrechtelijk beschermd materiaal goed geregeld worden (bijvoorbeeld door een inlog waarmee voor bevoegden rechtstreeks onderzoek met dit materiaal mogelijk is).

Het Netwerk Digitaal Erfgoed sluit zo veel mogelijk aan bij programma's in de onderzoekswereld, zoals CLARIAH en Golden Agents. Grote erfgoedinstellingen werken vaak al samen met universiteiten, KNAW-instituten en met de creatieve industrie. Het Netwerk Digitaal Erfgoed richt zich op alles wat het hele netwerk aangaat: sectoroverstijgend en samenwerking voor de lange termijn. Het netwerk kan bijvoorbeeld toegepast onderzoek stimuleren en kan als 'makelaar' optreden in samenwerking.

Voor de periode 2019-2020 is het programma:

- Voortzetting van de samenwerking met CLARIAH. Dit is zowel voor de erfgoedwereld als voor de onderzoekswereld van belang. Het Netwerk Digitaal Erfgoed werkt immers aan het bruikbaar maken van erfgoed-informatie. Dat moet goed kunnen aansluiten bij CLARIAH, waar op grote schaal digitale bronnen uit erfgoedinstellingen worden gebruikt en geschikt worden gemaakt voor onderzoek. Omgekeerd ontwikkelt CLARIAH *tools* voor ontsluiting van informatie, omzetting naar Linked Open Data, verrijking, analyse en visualisatie. Deze zijn ook uitermate bruikbaar voor de erfgoedsector. Sinds 2018 worden er dan ook afspraken gemaakt over de gezamenlijke ontwikkeling van software.
- Gebruik van erfgoedcollecties in onderzoek stimuleren. Samen met CLARIAH faciliteren we vier onderzoeksprojecten waarin erfgoedcollecties als onderzoeksmateriaal worden gebruikt. Ook samenwerking tussen publieke en private partijen kan bijdragen aan nieuwe soorten gebruik van erfgoed.
- Gemeenschappelijke innovatieagenda voor de sectoren erfgoed, onderwijs en wetenschap. Hiervoor zoeken we aansluiting bij programma's met gemeenschappelijke thema's, zoals het Landelijk Contactpunt Research Data Management, CLARIAH en NWO Nationale Wetenschapsagenda.

- Trendwatch-rapporten. Hierbij gaat het om trends die relevant zijn voor het netwerk, bijvoorbeeld Preservation Watch en Trendwatch Distributed Web.
- Doelgroepenstrategie. Ook op het gebied van markt- en klantonderzoek kunnen resultaten van onderzoek worden toegepast. Denk aan innovatieve vormen van publieksbereik, bijvoorbeeld door het gebruik van 'halfabrikaten'. Hiervoor wordt aansluiting gezocht bij projecten van de OCW-fondsen en Kennisnet.

Samenwerking met onderzoekers: een voorbeeld

Om gebruikers de beste toegang tot erfgoed te geven, werken we aan een zogenaamd 'gedistribueerd netwerk van erfgoed informatie'. Dit houdt in dat alle digitale erfgoed informatie in beheer blijft bij de instelling zelf en dat er vervolgens verbindingen worden gelegd tussen al die informatie. Die verbindingen zorgen ervoor dat je bij het zoeken naar bijvoorbeeld Vincent van Gogh meteen een rijkheid aan informatie vindt: kunstwerken, boeken, onderzoeken, films, foto's, geografische plaatsen (zijn voormalig atelier of woonhuis) et cetera.

Het Netwerk Digitaal Erfgoed heeft Ruben Verborgh en Miel Vander Sande (imec – Universiteit Gent – IDLab) gevraagd om te onderzoeken hoe het zoeken in gedistribueerde

bronnen mogelijk kan worden gemaakt. Daarbij maken we zoveel mogelijk gebruik van echte erfgoed informatie uit het netwerk. We hebben hiervoor Linked Open Data beschikbaar van onder meer de Stichting Omroep Muziek, het Amsterdam Museum, de Koninklijke Bibliotheek, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Stadsarchief Amsterdam. Voor de beschrijvende 'termen' hebben we de beschikking over datasets van onder andere AdamNet, de Koninklijke Bibliotheek, Netwerk Oorlogsbronnen, DBpedia en GeoNames.

Het onderzoek zal een ontwerp (architectuurmodel) opleveren en een software-prototype waarmee kan worden gedemonstreerd dat het echt werkt.

8. Iedereen is welkom

Iedere organisatie die actief is in de erfgoedwereld is welkom in het netwerk. Deelnemen kan op allerlei manieren door vanuit je eigen positie te werken volgens de principes van het netwerk. Bijvoorbeeld:

- sluit aan bij de publiekscampagne Geheugen van Nederland om de doelgroep van je eigen organisatie beter te bereiken;
- breid je kennis en je contacten uit door deel te nemen aan workshops of andere bijeenkomsten. Of gebruik de online kennisbronnen;
- bekijk op welke manier je organisatie kan samenwerken in het netwerk, bijvoorbeeld via een regionaal of thematisch knooppunt;
- gebruik de NDE-hulpmiddelen voor het duurzaam beheren van je erfgoedcollecties. Onderzoek daarmee waar je organisatie nu staat en welke stappen je kunt nemen om dit te verbeteren;
- gebruik de NDE-voorzieningen voor het verbinden en publiceren van je erfgoedinformatie als Linked Open Data;
- gebruik de resultaten van het klant- en marktonderzoek om de dienstverlening aan je eigen publiek te verbeteren;
- gebruik de referentiearchitectuur DERA voor projecten rondom digitaal erfgoed om te zorgen dat het aansluit bij de NDE-principes;
- ontwikkel software volgens de standaarden en principes van de DERA;
- gebruik het digitale erfgoed als bronmateriaal, bijvoorbeeld voor onderzoek, onderwijs of de creatieve industrie;
- deel kennis over de netwerkprincipes, bijvoorbeeld in opleidingscurricula en trainingen;
- bekijk of je als organisatie hulpmiddelen hebt die ook nuttig zijn voor anderen in het netwerk, bijvoorbeeld software, een thesaurus, onderzoeksresultaten of innovatieve technieken;
- onderteken het manifest, waarmee je als organisatie de uitgangspunten van het Netwerk Digitaal Erfgoed onderschrijft.

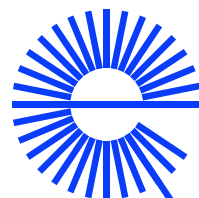
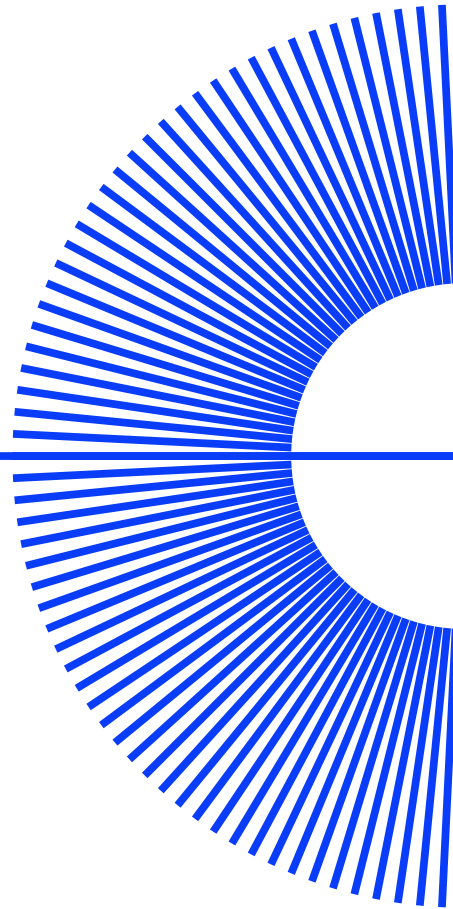
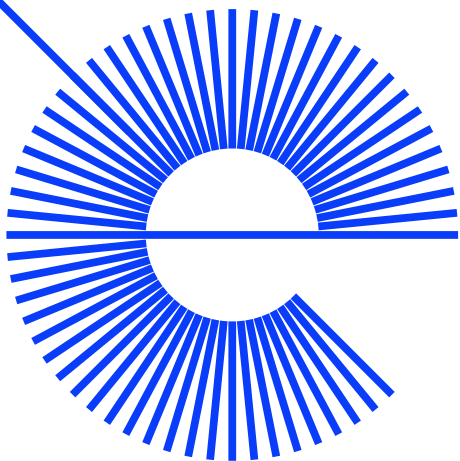
Zo werken we gezamenlijk aan het doel “Erfgoed digitaal voor allemaal”.

Colofon

Dit is een uitgave van het Netwerk Digitaal Erfgoed, januari 2019.
Het is een bewerking van de subsidieaanvraag aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor de zogeheten intensiveringsmiddelen voor de periode 2019-2020.

Meer informatie is te vinden op www.netwerkdigitaalerfgoed.nl

Reageren kan altijd: info@netwerkdigitaalerfgoed.nl

**netwerk
digitaal
erfgoed**